

A MAGÁNNYOMOZÁS helye, szerepe a gazdasági életben, és kapcsolata az üzleti hírszerzéssel

Mielőtt meghatároznánk a magánnyomozás helyét és szerepét a gazdasági életben, szükségesnek látom a magánnyomozás, mint szakma fogalmát tisztázni. A rendőrhatalósági engedélyhez és OKJ-s szakképesítés megszerzéséhez kötött magánnyomozó tevékenység pontos meghatározását, definiálását ugyanis a jelenleg hatályos személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény, sőt az azt megelőző 1998. évi IV. törvény és annak végrehajtására megalkotott 24/1998. (VI. 9.) BM rendelet is elmulasztotta. Csupán az egyes szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról szóló 16/2003. (IV.18.) BM rendelet 18. számú melléklete – amely a magánnyomozó szakmai és vizsgakövetelményeit határozza meg a munkaterület rövid, jellemző leírásával – ad némi definíciót e tevékenységről: „A magánnyomozó a megbízási szerződése alapján, a megbízóját megillető jogok keretein belül figyelő, kutató, felderítő, dokumentáló munkájával, elemző, értékelő, informáló, javaslattevő tevékenységével és személyes közreműködésével segíti megbízója jogainak, jogszerű érdekeinek érvényesítését és kötelezettségei teljesítését.”

A jogszabály a szakképesítés szakmai követelményeinél pedig ezt írja: „A magánnyomozói tevékenység nagyfokú önfeleglyelést, széles körű elméleti felkészültséget, jó kifejező- és kapcsolattartói készséget, valamint fejlett problémamegoldó képességet igényel. [...] A [magánnyomozó] foglalkozás gyakorlásához képessé kell válni ezen [jogi, kriminalisztikai és pszichológiai] ismeretek alkalmazására az alábbi feladatok végrehajtásában:

- ▶ adatok, tények és információk felkutatása, gyűjtése;
- ▶ személyek, események megfigyelése, dokumentálása;
- ▶ megtörtént események körülményeinek felderítése, és ezekre vonatkozó dokumentumok beszerzése;
- ▶ nyilvántartások adatainak megtekintése, azokból igazolás, másolat kérése, kivonat készítése;
- ▶ a megismert adatok, tények és információk értékelése, elemzése és azok alapján informáló, tanácsadó, javaslattevő tevékenység; végül
- ▶ személyes közreműködés a megbízó jogainak, jogszerű érdekeinek érvényesítésében, teljesítésében.”

■ A 16/2003. (IV.18.) BM rendelet 18. számú melléklete mindezen túl részletesen felsorolja, hogy a magánnyomozónak milyen alkotmányjogi, polgári jogi, büntetőjogi, büntető-eljárás-jogi, közigazgatási jogi, szabálysértési jogi, kriminalisztikai, pszichológiai elveket, illetve ismereteket kell elsajátítania, aztán belőlük vizsgát tennie. Ezek valóban

hasznos és szükséges ismeretek, „csak” éppen az alapvető nyomozáseméleti, valamint a gyakorlatban alkalmazandó nyomozási szakismeretekre, adatgyűjtési módszerekre nem tud felkészülni a felsorolt ismeretanyag betanulásával a szakképesítés megszerzésére jelentkező. Sajnos mesterségünk oktatásában túlteng a jogdogmatikai elmélet. Figyelembe véve a törvény betűjét, az alábbiakban definiálnám a magánnyomozást, annak fogalmát közelítve a gyakorlathoz.

■ A **magánnyomozás** polgári jogviszony keretében végzett (civil) szolgáltatás, tehát olyan adatgyűjtési formákat és műveleteket jelent, melyeket az erre specializálódott egyéni vállalkozók személyesen, a gazdasági társaságok pedig cégszerűen, de a fő- vagy mellékállású magánnyomozóik személyes felelősségével, törvényi felhatalmazás, illetve rendőrhatalósági engedély (igazolvány) birtokában végeznek, a megbízók jogos – általában gazdasági-üzleti, ritkábban magántermészetű, családi – érdekérvényesítése céljából, megbízási szerződés keretei között. A megbízók igényei alapján e szolgáltatások persze különféleek lehetnek, leggyakrabban:

- ▶ céginformációk beszerzésére, cégtörténetek megírására, céghálózatok feltérképezésére;
- ▶ jogszerű adósságkezelések előkészítésére, (esetleg lefolytatására is);
- ▶ üzleti partnerek megbízhatóságának, gazdasági társaságok és más szervezetek vezető tisztviselőinek, illetve alkalmazottaik biztonságának ellenőrzésére;

- ▶ eltűnt vagy ismeretlen helyen tartózkodó, illetve bujkáló személyek felkutatására;
- ▶ polgári és büntetőügyekben tanúk felkutatására és meghallgatásuk végrehajtására, illetve más kiegészítő bizonyítékok beszerzésére;
- ▶ egyéb információk, adatok, dokumentumok gyűjtésére, feldolgozására és értékelésére irányulnak.

■ Egy szó, mint száz, a megbízók minden esetben valamiféle adatgyűjtéssel bízzák meg a magánnyomozót. Az adatgyűjtés a nyomozás egészének – mint verziókkal végzett intellektuális munkának – csupán az egyik fázisához tartozó munkafolyamat. A bűnügyi nyomozásban, a kriminalisztika szemszögéből az adatgyűjtés és annak taktikai módszerei a nyomozásnak csupán legkisebb önálló egységét, nyomozási cselekményét jelenti, a többi nyomozási cselekmény mellett. A magánnyomozás szempontjából az adatgyűjtés ennél sokkal többet jelent, nem csupán egyetlen nyomozási cselekményfajtát, hanem az összes kvázi¹ nyomozási cselekmény az adatgyűjtés keretében végezhető el. Ezt a jelenleg hatályban lévő, a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény 34. § a) pontja – a magánnyomozóra vonatkozó szabályok között – rendkívül egyszerűen fogalmazza meg, melynek lényege a következő. A magánnyomozó a megbízója jogosultságának és felhatalmazásának keretében, a megbízási szerződés teljesítése érdekében adatot gyűjthet, felvilágosítást kérhet, hivatalos iratokba, közhiteles nyilvántartásokba betekinthez, illetve készíthet azokról kivonatot, másolatot. Persze a törvény szövegének nem az egyszerű és szükséges megfogalmazásában van a jelentősége, hanem a magánnyomozói tevékenység engedélyezésében.

■ Az eddig leírtak alapján nem ússzuk meg az adatgyűjtés pontos meghatározását sem, előljáróban azonban mindenképpen hasznos megfogalmazni, hogy mi is értünk az információ és az azzal szoros kapcsolatban lévő adat fogalma alatt. Az **információ** – a mi felfogásunkban – minden olyan tény,

¹ Nem a büntetőeljárás jog szerint szabályozott nyomozási cselekmény.

személyes tapasztalat, közlés, hír, esetleg leellenőrizendő pletyka, amely számunkra új, és valamilyen szempontból jelentőséggel, fontossággal bír, vagyis valamilyen okból releváns, az **adat** pedig az információ megjelenési formája. Mivel e két fogalom a gyakorlatban feltételezik egymást, a köznyelvben szinonimaként használatos. A magánnyomozás szempontjából az információ inkább szóbeliséget, az adat pedig írásbeliséget takar. A nyomozás szempontjából ugyanis nem mindegy, hogy hagyományos, papíralapú vagy elektronikus adathordozón tárolt adatokat kell-e megszerezni, értékelni, stb. – ez utóbbira még visszatérek –, vagy csupán az adat információtartalmához szükséges hozzájutni tanúkutatás és meghallgatás lefolytatásával. Az információ és az adat rövid definiálását követően most már rátérhetünk az adatgyűjtés, valamint annak célja, illetve tárgya meghatározására is: Az **adatgyűjtés** a magánnyomozónak megbízás alapján végzett tervszerű, de legalábbis átgondolt szelektív hírszerző, kutató-elemző tevékenysége, amelyet minden esetben dokumentál. Az adatgyűjtés célja és tárgya egybeesik, a megbízó hírigényének kielégítését, jogos (gazdasági vagy más célú) érdekvényesítésének segítését jelenti.

■ Az adatgyűjtés leírt fogalma – mint a definíciók általában – további magyarázatra, bővebb kifejtésre szorul, kezdjük mindjárt a magánnyomozó szelektív hírszerző, kutató-elemző tevékenységével, illetve annak dokumentálásával. A hírszerző vagy információgyűjtő tevékenység szelektivitása alatt azt értjük, hogy a nyomozó a megbízás teljesítése során csak olyan adatokat gyűjt, amelyek az ügyre tartoznak, vagyis az ügy szempontjából relevánsak, így annak alakulását előbbre vihetik. A bűnügyi nyomozásnál a relevanciavizsgálat egyébként a verziókkal végzett munka utolsó fázisa. Az adatgyűjtés szelektivitásának másik jelentősége az – adatvédelmi törvény által is taglalt – adatok minőségében, illetve az adatkezelés célhoz kötöttségében rejlik. A magánnyomozó kutató-elemző tevékenysége szorosan összefügg az adatgyűjtés dokumentálásával. Az adatgyűjtés dokumentálása alatt itt most nem azt értjük, hogy az adatgyűjtés végrehajtása során a magánnyomozó videó- vagy fényképfelvételeket készít, illetve okirati bizonyítékokat szerez be, hanem a megbízó részére készített írásos tájékoztatójelentés összeállítását. Erre a magánnyomozót a Ptk. 477. § (1) bekezdése is kötelezi, amikor

előírja, hogy a megbízott köteles a megbízó tevékenységéről és az ügy állásáról kívánóságára, szükség esetén e nélkül is tájékoztatni. Bár a Polgári Törvénykönyv a tájékoztatás módjára nézve nem határoz meg semmilyen formai követelményt, a magánnyomozónak azonban minden esetben célszerű jelentést készíteni az összegyűjtött adatokról (az ügy állásával kapcsolatban), illetve a megbízás befejezését követően az egész ügyre vonatkozó összefoglaló jelentést írni.

■ A magánnyomozó a megbízása teljesítése érdekében nemcsak személyesen gyűjthet adatot előre meghatározott helyeken, kérhet felvilágosítást, vagy tekinthet be hivatalos iratokba, közhitelű nyilvántartásokba, hanem – sőt, ideje talán legnagyobb részében – az elektronikus adathordozókon tárolt információk után is kutat. Vagyis nyomoz a világhálón. Erre az információs társadalomban egyre nagyobb igény mutatkozik. Hiszen a XXI. század elején mind több cég, intézmény, magánszemély szembesül az interneten, illetve a médiában, szaksajtóban keringő tömeges, ellenőrizetlen, feldolgozatlan adatmennyiség, információdömping okozta kihívásokkal, problémákkal és rizikófaktorokkal. Azonban hiába fogalmazódik meg, gyakorta elemi igényként a vállalati menedzserekben, gazdasági ügyekkel foglalkozó ügyvédekben a tevékenységük szempontjából fontos adatok médiafigyelése, szelektív összegyűjtése, szintetizálása, kielemezése, az erre fordítandó munkaidő és a szabad kapacitás hiánya okán ez többnyire kielégítetlen marad. Ugyanis az információt annak publikus volta önmagában nem teszi értelmezhetővé, relevánssá, azaz hasznossá. Adott dolgokat komparatív módon összevetni, összefüggéseibe helyezni csak szakértő tudja. De a vállalkozásoknak általában (a multinacionális cégeket, a legjelentősebb országos nagyvállalatokat leszámítva) a pénzügyi és humán erőforrásaik tekintetében nagy többletterhet jelentene önálló analitikai stáb fenntartása. A működő elemzőcégek viszont rendszerint – nyilvánvaló politikai hovatartozásuk vagy más, például gazdasági érdekköröktől való függésük miatt – nem képesek a bizalom elnyeréséhez szükséges pártatlanság, szakszerűség és diszkréció garantálására. Mivel a cégek, vállalkozók, ügyvédi irodák túlnyomó részének így nincs lehetősége, legfőképpen ideje és szakembergárdája arra, hogy honlapok, tárhelyek, közösségi oldalak, print adatbázisok tucatjait böngésszék, tanulmányozzák át, így lé-

nyegi információk sikkadhatnak el számukra az „adatdszungenben”. Manapság egyre gyakrabban nem az információ titkossága, zárttsága, hanem a mennyisége, valamint kuszasága, rendezőelv nélkülsége gátolja a piaci szereplőket azok kiértékelésében. Ezért napjaink és a jövő magánnyomozási szolgáltatásai között óriási jelentősége van, s egyre növekvő piaci részesedése lesz a gazdasági és politikai médiaanalízisnek, háttérelvezések, tanulmányok készítésének, azaz az **üzleti hírszerzésnek** (Business Intelligence), ami leggyakrabban a következőkre irányul:

- ▶ Volt, jelenlegi és leendő üzleti partnerek, konkurensok, riválisok, al- vagy fővállalkozók, bizalmas munkakörben dolgozó alkalmazottak, illetve más célszemélyek médiajelenlétének, médiahasználati szokásainak, közzétett online adattartalmainak reprezentatív feltárására, összehasonlító vizsgálatára.
- ▶ A célkeresztbe vett személyek köz- és magánéleti, szakmai-gazdasági kapcsolathálójának feltérképezésére (például az iWiW, Facebook vagy más közösségi portálok átböngészésével), nyilvánosságbeli múltjának, előéletének felrajzolására.
- ▶ Az esetleges gyenge pontok, fehér foltok, kockázati tényezők, önellentmondások és összeférhetetlenségek diagnosztizálására.
- ▶ A tanulmányozott egyén politikai személyiségprofiljának, világnézeti arculának kidolgozására, nyilatkozatainak, publikus bejegyzéseinek analízise segítségével.
- ▶ Annak tisztázására, hogy az alkalmazni kívánt személy esetleges közéleti hovatartozása, elfoglaltsága jelenthet-e üzleti és biztonsági kockázatot a gazdasági társaság számára.
- ▶ Lapszemlék, média-háttéradatok beszerzésével, jogalkotási folyamatlevezések révén annak prognosztizálására, hogy a szakpolitikai, szakjogi változások miként hathatnak a jövőben azon célterületekre, ahol a megbízást adó társaság vállalkozik, dolgozik, vagy befektet.

■ A tisztességes, profi magánnyomozás és üzleti hírszerzés tehát – a médiában felkapott negatív hírek, célzatos beszámolók túldimenzionálása ellenére is – a gazdasági élet tisztaságát, az üzletkötések korrektségét hivatott szolgálni, különösen a szerencselovagok, csalók és más megbízhatatlan vállalkozók kiszűrésével.

Sasvári Rudolf